

Kadın Öğrencilerin Doktorayı Terk Etme Nedenleri: Hayal Kırıklığı ve Bakım Yükü

Bekir S. Gür^a ve Muteber Gamze Bozgöz^b

Öz

Pek çok ülkede kadınların doktorayı terk oranlarının erkeklerin terk oranından daha fazla olduğu görülmüştür. Bu nitel çalışmanın amacı kadın öğrencilerin doktora programlarını neden bıraktıklarını keşfetmektir. Ayrıca kadın öğrencilerin doktora programlarını tamamlamaları için ihtiyaç duydukları politika önerilerini sunmak amaçlanmıştır. Araştırma Ankara'daki bir devlet üniversitesinde kayıtlı oldukları doktora programını terk etmiş beş kadın öğrenciyle derinlemesine görüşmelere dayalı bir vaka çalışmasıdır. Araştırmanın bulgularında kadın öğrencilerin doktora terk nedenleri olarak akademik hayal kırıklığı, ev içi sorumluluklar, kurumsal eksiklikler ve finansal nedenler ön plana çıkmıştır. Tüm bu faktörlerin sonucunda kadın öğrencilerin ciddi bir motivasyon kaybı yaşadıkları tespit edilmiştir. Araştırma kurumların ve politika yapıcılarının terki engellemek için derinlemesine araştırma yapması gerektiğini, doktora öğrencilerinin motivasyonlarını düşüren olumsuzluklar için finansal ve sosyal destek mekanizmalarının etkin kullanılmasını ve araştırma görevlisi kadrolarının sayısının artırılmasını terki azaltacak öneriler olarak sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yükseköğretim, doktora eğitimi, doktora terki, kadın, doktora yıpranması

Makale Hakkında

Gönderim tarihi: 19.01.2022

Düzeltilme tarihi: 16.03.2022

Kabul tarihi: 29.06.2022

Elektronik Yayın Tarihi: 08.07.2022

Giriş

Akademik kariyer basamaklarının en önemlisi olan doktora eğitimi sadece bir unvan değil hem akademik hem mesleki hem de sosyal anlamda ihtiyaç duyulan yeteneklerin kazanılmasında bireyleri ve toplumları ileri taşıyan aşamalardan biridir. Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) yapılan bir araştırmaya göre doktora programından başlayan öğrencilerin yaklaşık yarısı doktorayı bitirememektedir (Blanchard, 2018; Gardner, 2009). Türkiye'de doktora terki ile alakalı kapsamlı bir veri olmamakla birlikte yeni kayıt ve mezun oranlarına dayalı yapılan bir tahmine göre doktora bırakma oranının %40'ın üzerinde olduğu belirtilmiştir (Seskir, 2017). Ertem ve Gökalp (2016) lisansüstü eğitimde okul terkini araştıran çalışmalarında Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri

^a Sorumlu yazar, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Medya ve İletişim, Radyo, Televizyon ve Sinema, bsgur@ybu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8397-5652

^b Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, cansugamze@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-9366-5014

Enstitüsünde 2015 yılında 2.878 öğrenci aktif derslere devam ederken, 3.405 öğrencinin devamsız durumda olduğunu; bu sayılara göre enstitüdeki devam etmeyen öğrencilerin oranı %55 ve okulda kalma oranı ise %45 olduğunu belirtmiştir. Dahası, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünde yapılan bir çalışmaya göre, 2015 yılının bir döneminde derslere aktif devam eden öğrenci sayısı, derslere devam etmeyen öğrenci sayısından düşüktür (Ertem ve Gökalp, 2016). Bu veriler, lisansüstü düzeyde okula devam ve terkle ilgili ciddi bir sorunun varlığını göstermektedir. Ayrıca, bazı araştırmalar, doktora terk yüzdelerinin disipline göre değiştiğini, sosyal bilimler alanında hem terk oranlarının yüksek olduğunu hem de terk etme sürelerinin 10 yıla kadar uzamasıyla problemin ciddiyetini artırdığını ortaya koymuştur (Ali ve Kohun, 2006). Günay (2018) geçtiğimiz on yıl içerisinde doktora programlarına kayıt yaptıran öğrenciler sayılarında 2,7 kat artış gözlemlenirken, mezun sayısında 1,6 kat artış olmasını doktora mezunu sayılarının yükseköğretimde öğretim elemanı ve araştırma görevlisi ihtiyacını karşılamaktan uzak olduğu şeklinde açıklamıştır. Böylelikle Türk yükseköğretiminin en önemli sorununun yeterli sayıda lisansüstü araştırmacı yetiştirememesi olduğu ifade edilmiştir.

Flaman Üniversitelerinde yapılan bir araştırmada kadın lisans öğrencilerinin doktora adayları olarak ilerleme olasılıklarının daha düşük olduğu, kadınların doktora derecesi almaları daha uzun sürdüğü, erkeklere göre daha çabuk pes etmeye eğiliminde oldukları ve tüm kadın lisans öğrencilerinin yalnızca %25-45'inin doktora programına devam ettiği ortaya koyulmuştur (Groenvynck vd., 2013). Bazı araştırmalarda, doktora terk edenlerin cinsiyetine bakıldığında kadınların daha fazla olduğu görülmüştür (Carter ve Blumenstein, 2013; Nerad ve Miller, 1997). Brown ve Watson (2010) araştırmalarında kadınların doktora yapmasının onları nasıl strese soktuğunun altını çizmektedir. Genel olarak kadınlardan ev içi ve aile görevlerinde daha fazla sorumluluk taşımaları beklenmektedir.

Bugüne kadar yükseköğretim bağlamındaki öğrenciler üzerine yapılan araştırmalar, büyük ölçüde doktora öğrencilerinin zihinsel ve sosyal deneyimleri ve motivasyonlarıyla ilgili konuları genellikle gözden kaçırmıştır (Gardner, 2009; Seidman, 2012). Öncelikle lisans öğrencilerinin deneyimlerine odaklanan çalışmalarda, lisans öğrencileri için akademik uyum ve finansal problemler vurgulanmıştır (Bülbül, 2012). Türkiye’de okul terki üzerine yapılan araştırmalar 12 yıl zorunlu eğitime odaklanırken lisansüstü eğitimi terk edenlerle ilgili araştırmalar oldukça kısıtlıdır. Literatürde doktora öğrencileriyle ilgili mevcut araştırmalar, bu öğrenciler arasında sürekli olarak zihinsel ve fiziksel sağlık sorunları ve yüksek yıpranma oranları bulmuştur, ancak bu öğrencilerin deneyimlerinin kapsamlı bir şekilde anlaşılması hala eksiktir.

Başta ABD olmak üzere birçok ülkede *all but dissertation* yani doktora tezi haricinde dersler, sınavlar ve yeterlilik gibi tüm şartları yerine getirmiş doktor adayları öğrencilerin terkleriyle alakalı araştırmalar yapılmaktadır (Ali ve Kohun, 2006; Gardner, 2009; Lovitts, 2002). Bu çalışma Türkiye’de bu konuda yeterince çalışma olmadığı için literatürdeki boşluğu doldurmaya katkı sağlayacaktır. Bu nitel çalışma, doktora terkinde cinsiyet farklılıklarını ve kadın öğrencilerin doktora programlarını neden bıraktıklarını, bu kararlarını etkileyen faktörleri keşfetmeyi amaçlamaktadır. Bu

çerçevede araştırmanın sorusu şu şekilde ifade edilebilir: Kadın öğrencilerin kayıtlı oldukları doktora programlarını derecelerini tamamlamadan terk etmelerine etki eden başlıca faktörler nelerdir ve terki azaltmak için ne gibi politika önerileri geliştirilebilir?

Araştırmanın Önemi

Dünya nüfusunun sadece küçük bir kısmı doktora çalışmalarını sürdürmektedir. Bu sayı 2016'da sadece Avrupa Birliği'nde yaklaşık 755.000 kişidir (Germain-Alamartine, 2020, s. 13). Yıllık mezun sayısı bazı ülkelerde istikrar kazanmış olsa da (İsveç'te 3.500 civarında ve Fransa'da 13.500 civarında), 2013'ten bu yana AB'de %6 artarak yaklaşık 137.000'e ulaşırken İspanya gibi bazı ülkelerde 2017 yılında sayı %50 artarak 20.000 mezunla ciddi bir büyüme yaşanmıştır. Türkiye için doktora öğrenci sayısında da karşımıza ciddi bir artış çıkmaktadır, doktora okuyan kişi sayısı 1996 yılında 20.000 civarındayken Yükseköğretim Kurulu (YÖK) istatistiklerine göre 2020 yılı için doktora öğrencisi sayısı 101.242'e yükselmiştir (YÖK, 2020). Son 10 yıl içerisinde lisansüstü öğrencilerin sayısında artış görülmekte ve 2018 yılında yüksek lisans öğrencilerinde azalma görülmekteyken doktora öğrencilerinin sayılarındaki artış devam etmektedir (Günay, 2018). Bu büyüme, muhtemelen daha yüksek istihdam oranları ve doktora sahiplerinin daha iyi maaşları nedeniyledir (Auriol, 2013).

Türkiye'de 1.000 kişi içerisinde doktora mezun sayısı 4 iken, bu sayı İsviçre'de 29, Slovenya'da 27 ve ABD'de 20'dir (Dünya Bankası, 2020). Aynı sayının OECD ortalaması, Türkiye'nin ortalamasının 2,5 katıdır yani 1.000 kişide 10'dur (OECD, 2019). Türkiye için 2023 yılında doktora mezunu sayısının 15.000 civarında olması gerektiği vurgulanırken, bunu gerçekleştirmeye yönelik politikaların belirlenmesinin önemi üzerinde durulmuştur (Günay, 2018). Doktora mezunu sayısının nüfusa oranla az olması yanında doktora terk oranlarının yüksek olması da ciddi bir sorundur. Lovitts (2002) doktora eğitiminin yapılanma şekli ve doktorayı tamamlayamayan öğrencilerin yükseköğretim kurumundan ayrılma şekli nedeniyle doktora terk oranının yükseköğretim kurumunun personeli tarafından görünmez olduğuna inanmaktadır (s. 7). Türkiye'deki doktora öğrencilerinin doktora derecesini tamamlamamaları ve doktoranın çeşitli seviyelerinde terk etmelerinin nedenlerini açıklayan araştırmalar çok kısıtlıdır. Doktorayı terk etme nedenlerinin cinsiyeti dikkate alarak derinlemesine araştıran mevcut bir çalışma yoktur. Bu çalışma yükseköğretim kurumlarına, bir doktora öğrencisinin neden programı terk edebileceği konusunda iç görüş sağlarken, özellikle kadın doktora öğrencilerinin programlarını tamamlamaları için ihtiyaç duydukları desteklerin tespiti konusunda öneriler geliştirmesi açısından önemlidir.

Kadın Öğrencilerde Doktora Programlarını Terk

Doktora eğitiminin artan popülaritesine rağmen, birçok öğrenci doktorasını tamamlayamamaktadır. Doktora öğrencisi yıpranması olarak da adlandırılan doktora terki, genellikle öğrencilerin derecelerini tamamlamadan önce doktora programlarından ayrılmaları anlamına gelir. Buna *all but dissertation* (ABD) yani doktora tezlerini tamamlamayan öğrenciler de dahildir. Doktora programlarını yıpranma sonucu terk etmek sürecin farklı aşamalarında gerçekleşebilir. Öğrencinin sürece daha az yatırım

yaptığı erken aşamalarda gerçekleşebileceği gibi öğrencinin programa dahil olduğu tez aşamasında doktora programının sonuna doğru olabilir ve okulu bırakmanın olumsuz sonuçları bu aşamada daha önemli olabilir.

Doktora terki ile alakalı çeşitli araştırmalar yapılmıştır ancak, doktora terki ile ilişkili değişkenleri ve nedenlerini öğrencilerin bakış açısından inceleyen çalışmalar çok sınırlıdır. Bu da konunun göz ardı edilen bir problem olduğunu ortaya koymaktadır. Önceki araştırmalar, doktora öğrencilerinin başarılı olmaları ve doktora derecelerini tamamlamaları için ihtiyaç duydukları altı faktörü sıralamıştır: “aidiyet duygusu; başarıya motivasyonu; akademik entegrasyon; özerklik ve seçim için fırsat; zorlukların ve kişisel fedakarlığın üstesinden gelme yeteneği; ve finansal hayatta kalma” (Rockinson-Szapkiw vd., 2014, s. 295). Lovitts (2002) öğrenci ihtiyaçlarının karşılanmaması sorununu gündeme getirirken terk sorununu “görünmez problem” olarak adlandırmış ve bunun sebebi olarak pek çok öğrencinin sessiz sedasız, fazla gürültü yapmadan doktora programlarını bırakmış olmalarına bağlamıştır. Öğrencilerin programları bu şekilde bırakmış olmaları öğrencilerin kendileriyle ilgili kişisel sebeplerden bıraktıkları algısını yarattığı için göz ardı edilen bir konu olarak gündeme getirilmemiş olabilir. Doktora terkinde bu görünmezlik sorunu nedeniyle, doktora programını uygulayan üniversiteler tarafından öğrencilerin neden okulu bıraktıklarını anlamak veya sorgulamak daha az dikkate alınan bir konu olmuştur (Ali ve Kohun, 2006). Bazı öğretim üyeleri, bu sorunun ciddiyeti hakkında bir fikre bile sahip değilken ve doktora öğrencileri arasındaki terk oranını öğrendiklerinde şaşkına dönmektedirler (Hawley, 2003; Lovitts, 2002). Bazı öğrencilerin neden doktora çalışmalarına devam etmek istemediklerini veya devam edemeyeceklerini düşündüklerini anlamak, doktora bırakma oranlarını düşürmeye yardımcı olmak ve her şeyden önce, doktora programlarının genel kalitesini iyileştirmeyi amaçlayan değişiklikleri yönlendirmek amacıyla ilgili verileri sağlamak için çok önemlidir.

Uluslararası bağlamda, araştırmalar, çalışmalarını bırakma niyetinde olan veya bunu yapmayı amaçlayan öğrencilerin belirttiği nedenlerin kişisel, kurumsal ve doktora program özellikleri veya araştırmayla ilgili çalışma koşulları ile sınırlı olmadığını ortaya koymuştur. Doktora sırasında deneyimlerinde, öğrencilerin bu faktörlerden kaynaklı çeşitli zorluklar ve problemler yaşadığı çeşitli çalışmalarda belirtilmiştir (Ali ve Kohun 2006; Castello vd. 2017; Smith vd. 2006). Bir dizi çalışma, doktora öğrencileri arasında yıpranma ve terk oranını artırmaya katkıda bulunan farklı faktörler bulmuştur. Bu faktörlerden bazıları doğrudan öğrencilerin kendileriyle ilgilidir, diğerleri ise doktora programlarının tasarımı ve yapısı ile öğrenci popülasyonunun demografik özellikleriyle ilgilidir (Castello vd. 2017; Smith vd. 2006; Sverdlik vd. 2018;). Türkiye’de lisansüstü öğrencilerin kendileriyle ilgili nedenlere bakıldığında Deniz (2019), hazırbulunuşluğun yeterli gibi gözükmesine rağmen lisansüstü öğrencilerinin eğitime başlanacak programdaki dersler ve içeriklerle alakalı yeterli bilgileri olmadığını ortaya koymuştur.

Yapılan çalışmalar, doktora öğrencilerinin programlardan ayrılmasının tek bir nedeni olmadığını ortaya koymuştur. Tüm bulgular yıpranma neticesinde doktora terki sorununun çok yönlü doğasına işaret etmektedir (Gardner, 2009; Lovitts, 2002; Nettles ve Millett 2006; Sverdlik, 2018). Lovitts (2002) “Fildişi Kule’den Ayrılma: Doktora

Çalışmasından Ayrılmanın Sebepleri ve Sonuçları” kitabında ilk yılda tamamlamadan ayrılanların oranının %35 olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, doktora ders ve gerekliliklerini yerine getirip doktor adaylığına yükselen öğrencilerin %15 ila %25'i asla tamamlamamaktadır (Lovitts, 2002). Cassuto (2013), 1961'de California Üniversitesi-Berkeley doktora öğrencilerinin yalnızca %10'unun derecelerini tamamladığını tespit etmiştir.

Gardner (2009) doktora terkinin nedenleri ve sonuçlarını inceleyen mevcut literatürde belirli kategorilerin öne çıktığını söyler. Bunlar doktora terkinin etkileyen finansmanla ilgili problemler, cinsiyet, ırk, belirli disiplinlerde artan terk oranları, sınav skorları ve GPA gibi niceliksel durumlar ve sosyalleşme tecrübeleri olarak sıralanmıştır. Birleşik Krallık'ta, MacLeod (2005) her 10 tam zamanlı doktora öğrencisinden yaklaşık üçünün çalışmalarına başladıktan yedi yıl sonra hala doktoralarını tamamlamadığını tespit etmiştir. Bu nedenle İngiltere'deki doktora öğrencilerinin genel ortalaması için %62 tamamlama oranı hesaplanmıştır. Aynı çalışmada doğa bilimleri ve matematik alanında doktora öğrencilerinin İngiltere'deki beşerî bilimler ve sosyal bilimlerdeki akranlarına kıyasla daha yüksek bir tamamlama oranına sahip olduğunu bulunmuştur. Bu nedenle doktora bitirme oranlarının farklı disiplinler arasında oldukça değiştiği söylenebilir.

Bazı araştırmalar, doktora terk yüzdelerinin disipline (örneğin, sosyal bilimlerde daha yüksek olduğu) ve finansmana erişime bağlı olarak değiştiğini iddia etmiştir (Ali ve Kohun, 2006). ABD'de araştırmalar yapan Lisansüstü Eğitim Konseyine (The Council of Graduate Schools, 2008) göre başta mühendislik ve fen bilimleri olmak üzere bazı alanlarda, çoğu öğrenci doktora altı veya yedi yıllık doktora eğitiminden sonra tamamlamaktadır. Bununla birlikte, sosyal ve beşerî bilimlerde, eğitimin sekizinci, dokuzuncu ve onuncu yıllarında bile, derecelerini yavaş ama inatla tamamlayan öğrencilerin yüzdesi artmaya devam etmektedir. Beşerî bilimler, diğer alanlara kıyasla en düşük doktora tamamlanma oranlarına ve en yüksek bırakma oranlarına sahiptir. Ancak daha da rahatsız edici olan, bu bırakma oranlarının zamanlamasıdır. Çoğu matematik ve fen alanlarında olup, eğitimden ayrılacak öğrencilerin genellikle üçüncü yıla kadar ayrılmış olduklarını bildirilirken beşerî bilimlerde ise doktora öğrencilerindeki program bırakanların sadece yarısı üçüncü yılda gerçekleşir (Gravois, 2007). Diğer çalışmalarda, doktora programlarını terk eden çoğu öğrenci bunu erken dönemde yaptığı görülmektedir. Tüm alanlar içinde matematik ve fizik bilimleri ele alındığında bu programlarda terkin daha az olduğu, programı bırakan öğrencilerin neredeyse tamamının üçüncü yılda bırakmakta olduğu ve sosyal bilimler öğrencileri kadar bu süreyi uzatmadıkları görülmektedir (Cassuto, 2013). Beşerî bilimlerde ise, sonunda okulu bırakacak öğrencilerin sadece yarısı üçüncü sınıfa kadar gitmiştir. Kalan terkler, önlerindeki yedi yıl içinde kademeli olarak değişmekle beraber neredeyse öğrencilerin %3'ü doktora programına dokuz veya 10 yıl harcadıktan sonra ayrılmıştır (Cassuto, 2013). Rockinson-Szapkiw vd. (2014) doktora terkinin nedeni olarak öğrenci, kurum, öğrenci ve kurum olmak üzere üç kategoriye indirmiştir. Öğrencilerin doktora derecelerini alamamalarının bir numaralı nedeni, öğrencilerin ders yükünü ve yeterlilik sınavını başarıyla tamamladıkları halde doktora tezini bitirememesidir.

Washington Üniversitesi'ndeki lisansüstü çalışmaların eski dekanı olan Jody Nyquist ve Bettina J. Woodford (2000), “Doktora'yı Yeniden Tasarlamak” başlıklı kısa yazılarında, sekiz farklı disiplinden doktora öğrencilerine lisansüstü eğitim sürecinde karşılaştıkları eksiklikleri sormuşlardır. Çok sayıda öğrenci, fakülte tarafından kaliteli rehberlik ve destek eksikliğinden şikâyet etmiştir. Çalışma ayrıca, doktora öğrencilerine mentorluğun daha erken başlaması, daha sistematik olması ve çoklu mentor modeline dayanması gerektiğine inandıklarını belirtmişlerdir (Patterson, 2016). Kerlin (1995) öğrencilerin doktora sürecini, entelektüel bir uğraşından çok siyasi bir iktidar alanı olarak tanımladıklarını öne sürmektedir. Mezuniyet deneyimi etrafında *güçlü* ve *güçsüz* olma meselesinin kendisini güçsüz hisseden öğrenciler için oldukça sorunlu olduğunu söyleyen çalışma doktora programlarının en güçlüsünün hayatta kaldığı (*survival of the fittest*) bir uğraşı olarak tanımlar. Araştırmaya göre, sosyal statü, ait olunan sınıf ve toplumsal tabakalaşma “akademik hiyerarşi” yoluyla öğrencilerin ilerlemesinde önemli bir rol oynamakta ve lisansüstü programlardaki eşitsizliği yeniden üretmektedir. Kadınlar, azınlıklar ve işçi sınıfı mezunları yükseköğretimde düşük ücretli ve yarı zamanlı pozisyonlar elde etme olasılığı en yüksek olan doktora mezunlarıdır (Kerlin, 1995). Önümüzdeki yıllarda da kimlerin doktora çalışmalarını tamamlayacağını ve nihayetinde üniversiteler için akademik işgücü piyasasına kimin gireceğini belirlemede sınıf geçmişinin daha önemli bir rol oynaması muhtemeldir. Bu nedenle, yükseköğretimde sınıf meseleleri ile ilgili araştırmaların önemli ölçüde genişletilmesine ihtiyaç vardır.

Bunlara ek olarak, öğrencinin yalnızlaşması, ailesel sorumluluklar, doktora programının öncelik haline gelmemesi, fakülte ve öğrencilerle bağlantısının kesilmesi, stres ve motivasyon kaybı, okul yönetmeliklerini, yönergeleri bilmeme ve program yapısını belirsizliği, program esnekliği ve zorluklar (örneğin, mali veya kişisel) hem öğrenci düzeyinde hem de kurumsal düzeyde öğrencilerin doktora programlarından ayrılma tercihine katkıda bulunan çeşitli nedenler olarak öne çıkmıştır. Ayrıca doktora öğrencilerinin genellikle titiz çalışmaya olan bağlılıkları ve mükemmellik dürtüsü nedeniyle seçildiği belirtilmektedir. Ne yazık ki, bu özelliklere sahip öğrencilerin tatminsiz olma ve zayıf program organizasyonundan kolayca hayal kırıklığına uğrama olasılığı daha yüksek bulunmuştur (Spaulding ve Rockinson-Szapkiw 2012).

Literatürde bazı öğrencilerin doktora derecesi alma yolunda karşılaştıkları birçok zorlukta duygusal destek göremedikleri için yalnızlık ve soyutlanma hisleriyle baş etmeye çalıştıkları gözlemlenmiştir (Lewis vd. 2004). Soyutlanma duygusu öğrencilerin programa başlamadan önceki beklentileri ve başladıktan sonra karşılaştıkları gerçek durum arasındaki uyumsuzluktan kaynaklanacağı gibi doktora programlarının gereklilikleri ve zorlukları konusunda bilgi eksikliğinden de kaynaklanabilir. Ali ve Kohun (2006), araştırmalarında soyutlanma duygusunun nedenlerini açıklamaya çalışırken öncelikle öğrencilerin lisans ve yüksek lisans derslerinden farklı bir durumla karşılaştıkları için öğrenci olarak yeni rollerini anlamlandırmaya çalıştıklarını söylemiştir. Bir diğer sorun olarak da araştırmada ilerleyememekten kaynaklı sorunlar ve tez savunması için yetersiz hissetmenin soyutlanmaya neden olabileceğini söylemişlerdir.

Sosyalleşme, Çatışma ve Doktora Süresi

Doktora öğrencisi deneyimi süreci, akademide sosyalleşmeyi içerir. Doktora süreci, kültürleşmeyi ve kişinin kendi disiplinindeki “akademik kabilesine” kabul edilmesi olarak da görülür (Becher ve Trowler, 2001). Doktora terkinin bir diğer nedeni olarak yeterince sosyalleşmeme gösterilmektedir. Aktif öğrencilerin doktora programlarına daha kolay adapte olduğu ve daha az terk ettikleri belirtilmiştir (Pyhältö ve Keskinen, 2012). Aynı araştırmada topluluğa katılımın kalitesi, öğrencilerin aktif ilişkiler içinde olması, yani ağlar oluşturma ve akademik topluluklarında proaktif olma kapasitesine bağlı olduğu belirtilmiştir. Kendilerini aktif sosyal bireyler olarak tanımlayan öğrencilerin daha pozitif tutum sergiledikleri ve kendilerini pasif bireyler olarak adlandıran öğrencilere göre doktora terk etme olasılıklarının da daha düşük olduğu görülmüştür. Doktora öğrencileri için sosyalleşme aynı zamanda danışmanlarıyla olan ilişkileri için de önemlidir. Smith vd. (2006) danışmanla öğrenci arasında entelektüel ilişki ve teşvik olmaması, iletişimin kötü olması veya hiç olmaması gibi durumların da programlardan ayrılmanın önemli nedenlerinden biri olduğunu söylemektedir. Çeşitli çalışmalar, danışmanla toplantılarının kalitesi ve sıklığının yanı sıra destekleyici bir entelektüel ikliminin öğrencilerin daha yüksek genel memnuniyet seviyeleri ve doktora tamamlama oranları ile ilişkili olduğuna işaret etmektedir (Devos vd., 2015; Halse, 2011; Zeng vd., 2013). Türkiye’de lisansüstü terk ile ilgili yapılan bir çalışmada sosyal uyum bakımından akademisyen ve danışmanların tutum ve davranışlarının okul terkinde etkilediği, sosyal uyumu yüksek olan öğrencilerin tutumlarının sosyal sistem içerisindeki olumlu deneyimleri tarafından şekillendiğini ortaya koymuştur (Deniz, 2019).

Doktorayı terkin bir diğer nedeni, kişisel yaşam ile doktora derecesinin akademik ve iş hayatındaki talepleri arasındaki dengeyi sağlamadaki zorluklarla ve bu dengeyi kurarken yaşanan çatışmalarla ilgili olduğunu göstermektedir. Blanchard (2018) bazı öğrencilerin her iki tarafı da dengeleyemediğini, diğer öğrencilerin ise kişisel yaşamlarının önemli alanlarını feda etmek anlamına geliyorsa, böyle bir dengeyi istemediklerini belirtmiştir. Bu durumda kişisel hayatın yeri doldurulamaz yönlerine öncelik veren öğrenciler dengeyi sağlayamamaktan ötürü bilinçli şekilde doktorayı terk edebilmektedir. Gardner (2009), yüksek araştırma verimliliği oranıyla dikkat çeken bir üniversitede doktora terkinin analiz eden bir çalışmada doktora tamamlama oranları yüksek ve düşük olarak kategorize edilen altı bölümden 60 doktora öğrencisi ve 34 öğretim üyesi ile görüşmüştür. Araştırmanın amacı yüz yüze görüşmeler yaparak doktora bitirme oranlarını etkileyen bağlamları ve kültürleri ortaya çıkarmaya çalışmaktır. Bulgularında fakültelerin öğrencilerin terkinde tüm sorumluluğu öğrencilere yıktıklarını öğrencilerinse program, bölüm ve kurumsal sorunları suçladıklarını ortaya koymuştur. Her iki grup da kişisel sorunları bir sorun olarak tanımlarken öğrenciler aile ve çocuk yetiştirme gibi belirli konuları ana hatlarıyla belirtmiştir. Fakülteler ise genel terim olarak kişisel problemleri kullanarak belirli bir problemden bahsetmemiştir. Böylelikle bu farklı algıların fakülte ve öğrenci arasında bir iletişim eksikliğini ortaya çıkardığını gözlemlemiştir. Bazı öğrenciler, kendi değerleri ile üniversite ve bölüm kültürüne atfettikleri değerler arasındaki uyumsuzluk veya araştırma ekibinin atmosferi

ve bilim politikası arasındaki uyumsuzluk nedeniyle doktora çalışmalarını bırakmaya karar vermişlerdir (Manathunga, 2005).

Diğer bir sorun da doktora öğrencilerinin programlarını bitirmeleri için geçen sürenin uzunluğu ile ilgilidir. Doktora programına her zamankinden daha fazla sayıda doktora öğrencisi kaydolurken mezuniyet oranları öğrenci kaydı ile aynı oranda artmamıştır (Blanchard, 2018; Gardner, 2009). Berelson, 1960 yılında ABD'deki doktora öğrencilerinin terki hakkında şu şekilde yorum yapmıştır: "Mesele, lisansüstü eğitim için lisans terkinden belki daha ciddidir, çünkü doktora seviyesinde öğrenci seçiminin daha iyi olması beklenir; eğitim daha pahalıdır" (s. 169). Ayrıca, doktor öğrencilerinin okul terkinin lisans öğrencilerine göre daha uzun süre aldığını vurgulamak gerekir. Finansal olarak, doktora öğrencisi terki kurumlar için son derece pahalıdır. Notre Dame Üniversitesinde doktora öğrencilerin programları terki ile ilgili yapılan çalışmada doktora terkinin %10 azalması durumunda, sadece burslardan yılda 1 milyon dolar tasarruf edileceği ortaya konmuştur (Smallwood, 2004). Aynı çalışmada yıllardır doktora terkinin izleyen araştırmacılar tarafından %50 civarında seyreden okulu bırakma oranında bir azalma gözlemlenmemiştir. Derecelerini zamanında tamamlayan doktora mezunlarının başarıya götüren pratikleri hakkında az şey bilinmektedir. Türkiye'de doktora öğrencilerinin hangi faktörlerle doktorayı terk ettikleri konusunda mevcut çalışma çok azdır. Cinsiyet farklılıkları göz önünde bulundurularak doktora öğrencilerinin programlarını başarıyla bitirebilmeleri için politikalar üretilmesi için konuya ilişkin akademik çalışmalar yapılmasına ihtiyaç vardır.

Doktora Terki ve Cinsiyet İlişkisi

Doktorayı terk edenlerin cinsiyetine bakıldığında ise birçok ülkede kadınların terk etme oranlarının daha fazla olduğu görülmüştür (Carter ve Blumenstein, 2013; Nerad ve Miller, 1997). Kadın lisans öğrencilerinin doktora adayları olarak ilerleme olasılıklarının daha düşük olduğunu ve tüm kadın lisans öğrencilerinin yalnızca %25-45'inin doktora programına devam ettiği ortaya koyulmuştur (Mastekaasa, 2005). Deem ve Brehoney (2000) kadın öğrencilerin bazen akran öğrenci kültürlerine ve akademik kültürlere erişimi erkek öğrencilere göre daha zor bulduklarını, danışmanlık ve akademik araştırma ile ilgili konularda cinsiyet farklılıklarının kadınlarda strese neden olduğunu vurgulamıştır. Kadınların ev içi bakım yükü ve aile görevleri için daha fazla sorumluluk taşımaları beklenmektedir. "İyi bir kadın" kimliğini canlandırma arzusu, birçok kadının zaman ve çabasının cinsiyetçi rollere uygun şekildeki beklentileri karşılamaya çalışmasına ve bu da stresin artmasına etki eder (Deem ve Brehoney, 2000; Özmen ve Güç, 2013). Çocuk ve yaşlı bakım yükünün, ev içi sorumlulukların kadının görevi olduğunun *normal* olarak algılanması ve kadının ev içi sorumluluklarının ağırlığı doktora düzeyinde de kadınların dezavantajlı durumunu artırmaktadır. Daha az finansal kaynağı olan ve arkadaşları ile fakülte öğretim elemanlarıyla daha az entegre olan öğrencilerin bırakma oranlarının daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir (Boyle, 2019; Lovitts, 2002). Kadınlar kendilerine dayatılan roller gereği pek çok sorumluluklarını yerine getirirken doktora programlarına daha az entegre olabilmektedirler. Bu durum, doktora terk sorununu açıklamada önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Türkiye'de doktorada yaşanan zorluklarla ilgili bir araştırma kadın öğrencilerin özel

hayatlarındaki sorumlulukları sebebiyle daha fazla fedakarlık yapmak durumunda kaldıklarını ortaya koymuştur (Özmen ve Güç, 2013). Ertem ve Gökalp (2016) çalışmalarında lisansüstü terk oranının erkeklerde daha fazla olduğunu görmüş, kayıtlı ve devamsız erkek öğrencilerin sayısı devamsız kız öğrencilere göre %15 daha fazla çıkmıştır. Bunu askerliğin lisansüstü eğitimde terki artırmasına bağlayan çalışma kadınların akademik kariyere olan yönelimlerinin akademinin kadınlara daha uygun işler içerisinde görülmesi nedeniyle olabileceğini belirtmiştir.

Yöntem

Bu çalışmada, nitel araştırma yaklaşımı esas alınmıştır. Nitel çalışmalar, nicel perspektife göre toplumun ve bireyin analizinde istatistiksel verilerin gösterdiği rakamsal sorgulamalar yerine, daha içerden ve kapsamlı bir bakış açısı ortaya koyarak derinde olanı yüzeye çıkarmakta daha etkili olabilmektedir (Freeman vd., 2007). Araştırma sorusundaki “neden” ve “nasıl” türü sorgulamalar doktora terkinin neden ve nasıl gerçekleştiğini açıklamayı amaçlamaktadır. Gerçek hayat müdahalelerinin karmaşık olduğu durumlarda nedensel bağlantıları anlamaya çalışan bir soruya cevap arandığında açıklayıcı durum çalışmasını kullanmak uygundur (Yin, 2003, s. 22). Vaka çalışmaları bir teoriyi tanımlamak, test etmek veya oluşturmak için kullanılabilir (Gioia vd., 2013). Vaka çalışması yönteminin temel avantajları, araştırmacının tek bir fenomene odaklanmasını ve böylece sınırlı ama çeşitli bir veri seti kullanarak onu derinlemesine incelemesine sağlamasıdır (Seggie ve Bayyurt, 2015). Bu nitel vaka çalışmasında araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla derinlemesine görüşmeler yapılarak veriler toplanmıştır. Katılımcıların kişisel bilgilerinin üçüncü şahıslarla paylaşılmayacağı ve toplanan verilerin sadece araştırma için kullanılacağını belirterek araştırmacıya güvenilmesi hedeflenmiştir. Görüşmelerde katılımcılara doktora çalışması için neden bu üniversiteyi seçtikleri ve seçtikleri programın beklentilerini ne derecede karşıladığı sorulmuştur. Doktora eğitimini tamamlamalarında neden olarak neleri gördükleri, terk etmiş olmakla ilgili neler hissettikleri ve hangi konuda destek görseler doktorayı tamamlayabilecekleri ile ilgili düşünceleri alınmıştır.

Yayın Etiği

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu 06.01.2022 tarih ve 36 sayılı kararı ile araştırma etik açısından uygun bulunmuştur.

Çalışma Grubu

Araştırmanın katılımcıları Ankara'daki bir devlet üniversitesinde doktora programını terk etmiş 5 kadın öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmada söz konusu üniversitenin araştırmaya konu edilmesinin sebebi, doktora öğrenci sayısının büyüklüğü ve dolayısıyla mezun sayısı itibarıyla Türkiye’de önde gelen üniversitelerden biri olmasıdır. Kaynak kişinin aynı üniversiteden doktora terk eden kadın öğrencilere ulaşmak için sağladığı bilgilerle diğer katılımcılarla görüşme gerçekleştirdim. Ulaşılması zor gruplar için kartopu örneklem uygun bir yöntemdir (Creswell, 2017).

Çalışmaya katılan kadın öğrencilerin hepsi evli ve çocukludur. K1, 38 yaşında ve 2 çocuklu (ikiz), K2 30 yaşında ve 1 çocuklu, K3 41 yaşında ve 1 çocuklu, K4 41 yaşında ve 1 çocuklu, K5 42 yaşında ve 2 çocukludur. Katılımcıların çocukları en küçüğü 2 en büyüğü 9 yaşındadır. K1 çalışmayı bırakmıştır ve çocuklarına kendisi bakmaktadır. K5 yarı zamanlı çalışmaktadır ve çocuk bakımını kendisi üstlenmiştir. K2, K3 ve K4 tam zamanlı çalışmakta ve çocuk bakımı için dönem dönem aile büyüklerinden ve bazen profesyonellerden destek almaktadır. K1, K4'ün babaları üniversite mezunu olup K2, K3 ve K5 ailedeki ilk jenerasyon üniversite mezunu bireylerdir. K5 doktora eğitimi boyunca yarı zamanlı öğretmenlik yapmış onun dışında tüm katılımcılar doktora eğitimleri boyunca tam zamanlı çalışmış ve doktora boyunca geçimlerini kendileri sağlamışlardır. Lisans ve yüksek lisans ortalamalarına bakıldığında hepsinin 3,00 ve üzeri GPA ile oldukça başarılı öğrenciler olduğu, K2 ve K4'ün yüksek onur derecesiyle mezun oldukları görülmektedir. Ayrıca Üniversitenin doktora programı gerekliliklerini yerine getirmek için ALES ve dil puanlarının ve mezuniyet ortalamalarının yüksek olduğunu tüm katılımcılar belirtmiştir.

K1 doktora yeterlilik sınavını geçip tez döneminde bırakmıştır. K2 2 dönem ders alıp, K3 tüm dersleri bitirip yeterlilik döneminde, K4 yeterliliği geçip tez döneminde ve K5 2 sene dersleri alıp yeterlilik dönemi doktoraı terk etmiştir.

Tablo 1

Araştırmaya Katılan Öğrencilere Ait Kişisel Veriler

Katılımcılar	Okul Terki Dönemi	Cinsiyet	Yaş	Çocuk Sayısı
K1	Tez dönemi	K	38	2
K2	Ders dönemi	K	30	1
K3	Yeterlilik dönemi	K	41	1
K4	Tez dönemi	K	41	1
K5	Yeterlilik dönemi	K	42	2

Verilerin Toplanması

Bu çalışmada nitel veri toplama yöntemlerinden olan derinlemesine görüşme yöntemi kullandım. Doktoraı terk eden kadın öğrencilerin tecrübe ve düşüncelerini öğrenebilmek için görüşme tekniğinin kullanılmasının uygun olduğunu düşündüm. Derinlemesine görüşme veri toplama tekniği birebir, yüz yüze görüşerek verilerin toplandığı ve açık uçlu sorularla detaylı cevaplar alındığı, katılımcının kişisel görüşlerini, deneyimlerini ve bakış açısını kendi ifadeleriyle anlatmasına olanak sağlayan bir tekniktir (Tekin, 2006). Nitel çalışmalarda katılımcıların derinlemesine görüşme ile aktardıkları tecrübeleriyle elde edilen veriler araştırmacı tarafından yorumlanır (Flick, 2014; Yıldırım ve Şimşek, 2008).

İlgili literatür taramasına bağlı olarak geliştirdiğim yarı yapılandırılmış görüşme formunda öncelikle sormayı planladığım sorular için görüşme protokolü

hazırladım. Görüşmenin akışına ve seyrine göre 8 ana soru yanında 5 yan ya da alt soruyla (*follow-up questions*) görüşmenin seyrini değiştirme, katılımcının verdiği yanıtları ayrıntılandırma veya detaylandırma imkanını elde ettim. Öğrencilerin gizliliği için her öğrenci K1-K5 şeklinde numaralandırıldı.

Katılımcılara çevrimiçi görüşme platformları üzerinden ulaşıldı ve görüşmeler ortalama olarak 1-1,5 saat sürdü. Katılımcıların 4 tanesi görüşmenin kaydedilmesi için onay verirken 1 katılımcı onay vermediği için kayıt alınmadı ve görüşme esnasında notlar alarak görüşme tamamlandı. Katılımcılar tek bir doktora programında yığılmış olsa da 4 tanesi terk ettikleri programın isminin gizli kalmasını istediği için etik endişelerle sosyal bilimler enstitüsüne kayıtlı öğrenciler olarak araştırmada kullanmak konusunda onaylarını aldım. Görüşme esnasında katılımcıların transkripsiyona ve analize dahil edilmemesini istedikleri konuları katılımcıları olumsuz etkilememesi için çıkardım ve araştırmayı olumsuz etkileyecek yönlendirici sorular sormaktan kaçındım.

Verilerin Analizi

Doktora terki çalışması tematik kodlamalar yardımıyla nitel olarak analiz edildi. Transkripsiyonlar katılımcılarla paylaşılıp varsa üzerinde düzeltmeler yapmalarını isteyerek eksik veya yanlış bilgileri düzelterek analizlerin geçerliliğini sağlamaya çalışıldı. Bu çalışmada elde edilen verileri tematik analiz tekniğiyle çözümlenerek satır satır kodlanıp temalar ve kategorilere ulaşıldı. Bir nitel araştırma türü olan tematik analiz sınıflandırmaları analiz etmek ve verilerle ilgili temaları (kalıpları) sunmak için kullanılır ve verileri çok detaylı bir şekilde gösterir ve yorumlar yoluyla çeşitli konuları keşfetmeyi ve açıklamayı amaçlar (Boyatzis, 1998). Tematik Analiz, araştırmacının kavramlar arasındaki ilişkileri kesin olarak belirlemesine ve bunları çoğaltılan verilerle karşılaştırmasına olanak tanır ve herhangi bir sorunun potansiyelini daha geniş bir şekilde anlama fırsatı verir (Alhojoilan, 2012).

Bulgular

Bu bölümde, katılımcı doktora terk kadın öğrencilerle yapılan derinlemesine görüşmelerden elde edilen araştırma bulgularını analiz edilmiştir. Görüşme neticesinde elde edilen bulgular sonucu ortaya çıkan temalar; doktora başlama nedenleri, doktora terk nedenleri, tamamlamama ile alakalı duygular ve tamamlayabilmek için öneriler şeklindedir.

Doktora Başlama Nedenleri

Kadın öğrencilerin doktora başlama nedenlerini anlayabilmek için sorulan sorular neticesinde elde edilen kategori ve kodlar Tablo 2’de verilmiştir.

Katılımcılara ilk olarak doktora başlama ve bu üniversiteyi seçme nedenleri sorulmuştur. Öğrencilerin görüşleri incelendiğinde en çok tekrar edilen kodların profesyonel ve kişisel gelişim olduğu görülmüştür. K3 düzgün ve seçkin bir üniversite

olduğunu belirtirken kendi alanında doktora vermesini, programın kapsamlı olmasını ve Türkiye'deki en iyi üniversitelerden biri olmasının başlama nedenleri olarak sıralamıştır.

Tablo 2

Doktoraya Başlama Nedenleri Temasına Ait Kategori ve Kod Tablosu

Kategoriler	Kodlar
Profesyonel ve kişisel gelişim	Akademik kariyer Araştırma imkanları İlgi alanında ilerleme Yeni bilgiler edinme Seçkin bir üniversitede eğitim alma
Akademik kariyer	Araştırma görevlisi olmak Uluslararası yayın çıkarmak Yurtdışında doktora gitmek
Finansal destek	Burs imkanları Üniversitenin olanaklarından faydalanmak Öğrenci indirimlerinden faydalanmak

Bazı öğrenciler doktora başlama önceliği olarak araştırma imkanlarını belirtmişlerdir. K2 Türkiye'de zaten çok kaliteli araştırma yapılmadığını yapılanların da bu üniversiteden çıktığını düşündüğü için doktora başladığını ifade etmiştir.

Öğrencilerin çoğunluğu yeni bilgiler edinmek, kendilerini güncellemek, kişisel gelişimleri için doktora başladıklarını ifade etmişlerdir:

Doktorada öğrencilerin bir araya gelmesi derste konuşmak tartışmak benim hoşuma gider... Derslere katılıp yeni şeyler öğrenmeyi çok seviyordum. Bölüm zaten ilgimi çeken bir alandı, güncel meseleler insanların sorunları. birazcık realitesi olan şeylerle insani konularla ilgilenmek istedim...biraz okuyayım biraz entelektüel birikimin olsun. (K5)

Doktorayı akademik kariyer yapmak için başlayan K2 motivasyon olarak İngilizcesini güncel tutmak, kadro olarak tam zamanlı akademik işlere yoğunlaşmak, kaliteli yayınlar çıkarmak olduğunu belirtirken bu hedeflerinin doktora başladıktan sonra nasıl umutsuzluğa döndüğünü belirtmesi ilginçtir. Diğer katılımcıların çoğu akademide kadrolu olarak kariyer yapmanın kendileri için mümkün gözükmediğini ve bununla ilgili umutsuz olduklarını söylemeleri önemlidir:

Her ne kadar yola doktora derecesiyle akademide yer alayım diyerek çıksam da şu an akademide gördüğüm şey çok ciddi referanslar olmadan sadece kendin olarak kabulün çok zor olduğu ve umutlarımın kırıldığını görüyorum. Gerçekçi konuşup kendimi de kandırmak istemiyorum. Akademisyen olursun diyerek hayal kırıklığı yaşamamak adına bunu daha arka plana attım. (K2)

Ben akademiye çok seviyordum, benim kendimi ifade edebildiğim ve konuştuğum dil akademiydi aslında. Peki ben başka üniversiteden gelen bir öğrenciyim bana kim verecek kadro kendi öğrencileri beklerken? (K1)

Bir diğer başlama nedeni olarak finansal nedenler öne çıkmıştır. K5 doktora iş bulamadığı ve doktora burslarıyla gelir temin etmek olduğunu söylerken, K2 ile ortak şekilde başka yerde tam zamanlı çalışmak zorunda kalmadan burslar aracılığıyla gelir temin ederek doktora yoğunlaşmanın daha kolay olacağını bir motivasyon olarak belirtmişlerdir.

Doktorayı Terk Nedenleri

Kadın öğrencilerin doktorayı terk etme nedenlerini derinlemesine anlamak için katılımcılara doktora eğitimlerini tamamlamamalarındaki ana faktör ve buna ek faktörler olarak neleri gördükleri sorulmuştur. Elde edilen cevapların analizi sonucunda ulaşılan kategori ve kodlar Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3

Doktorayı Terk Etme Temasına Ait Kategori ve Kod Tablosu

Kategoriler	Kodlar
Akademik hayal kırıklığı	Akademik personelin olumsuz tutumu Alan dışı akademik kadro Ayrımcılık Güç ve ego savaşı Yardımlaşma ve destek eksikliği Doktoranın değersizliği
Ev içi sorumluluklar	Çocuk bakım yükü İş-aile yaşamı dengesizliği Zor yaşam koşulları Destek görememe Zamansızlık Yoğunluk
Kurumsal eksiklikler	Belirsiz yönetmelikler İdari destek eksikliği Program içeriğinin belirsizliği Programın esnek olmaması
Finansal nedenler	İşsizlik Düşük gelir Masraflar Bakım desteğini finanse edememek
Motivasyon kaybı	Tükenmişlik Öğrenilmiş çaresizlik İzolasyon Stres Yalnızlık Kaygı Umutsuzluk Başarısızlık duygusu Suçluluk

Katılımcıların doktorayı bırakmakla ilgili verdikleri cevaplarda en fazla öne çıkan ve en çok tekrar eden kodun “hayal kırıklığı” olması dikkat çekicidir. Öğrencilerin hayal kırıklığı ile ilişkilendirdikleri duyguları hem akademik ortama dair hem de kurumsal beklentilerin karşılanmaması hem de toplumsal cinsiyete bağlı eşitsiz ev içi iş bölümünden kaynaklı olduğu görülmektedir. Akademik ortam kaynaklı zorluklar en çok vurgulanan terk nedeni olarak öne çıkmaktadır. Öğrencilerin akademik ortamla alakalı olarak çoğunlukla öne çıkardıkları akademisyenlerin olumsuz tutumları, akademinin ayrımcı ve dışlayıcı yapısı, akademisyenlerin kendi aralarında ve öğrencilerle girdikleri güç ve ego savaşları, yardımlaşma ve destek mekanizmalarının eksik olmasıdır.

K2 doktorayı bırakmasını büyük hayal kırıklığı olarak tanımlarken bunun temel nedeni olarak akademik personelin olumsuz tutumunu vurgulamıştır:

Ama mesela gerek derslerin içeriği gerekse hocaların sürekli sen alan dışındansın zaten muhabbeti beni bunaltmıştı artık... Hocaların tavrını en birinci neden olarak söyleyebilirim... Araştırma görevlisine karşı tutumları ile dışarıdan bir öğrenci olarak bana karşı tutumları çok farklıydı. Yani bir derse ufacak geç kalma veya ufacak bir ödevi yapmama konusunda hocaların tutumu çok sertti. Sen zaten alan dışındansın madem öyleydi başlamasaydın, dışlayıcı bir tutumdun. Bir de “ee biliyordunuz zaten işle beraber bunu yürüteceğinizi madem öyleyse başlamasaydınız”. Bir taraftan da bir öfke var ve bu da bana ağır geldi. (K2)

K4 ve K5 akademik ortamı kaotik olarak nitelerken akademideki iktidar savaşı ve destekleyici olmayan ortamlara dikkat çekmişlerdir.

Maalesef akademik ortamda hep bir kaos var hep bir karmaşa var bölümlerde. Bunu gözlemledim hep bir güç ve ego savaşı var. Mesela biz bir hocadan memnunuz ama bölümdeki bir insanla çatışıyor. Onu devre dışı bırakmaya çalışıyorlar sonra sen alanında yetkin olmayan birinden mecbur kalıyorsun ders almaya. Son sene artık aldığım derslerden çok memnun kalmadım bu iktidar savaşları yüzünden. Akademide var böyle bir şey. Aldığın eğitim kalitesini düşürüyor çünkü bölüm başkanıyla iyi olan insanı veriyor dersine ve o insandan da çok bir şey alamıyorsun. (K4)

Asistanların kendini beğenmişliği, öğrencilere hiç yardımcı olmamaları. Kraldan çok kralcı olmaları. Kendileri göstermeye çalışmaları ama bu sırada öğrenciyi ezmeye çalışmaları, aşağılamaları. Çok değişik. Mesela doktorada böyle yapılır mı... Ben hiç memnun kalmadım. (K5)

Öğrencilerden bazıları doktora kabul alan diğer öğrencilerin niteliklerinden, başarılı olanlar değil de alandan bihaber öğrenciler seçildiğinde öğrencilerin birbirlerinden öğrenmesine imkân veren verimli akademik ortamın sağlanmadığını ve doktora derecesinin önemsizleştiğini vurgulamışlardır:

Doktorayı bırakmayı bir kayıp olarak görmüyorum açıkçası Türkiye’de hiçbir şeyin değerinin olmadığını düşünüyorum. Doktoranın da ayağa düştüğünü düşünüyorum. (K3)

Böyle saçma sapan bir durum var. Üniversitenin içi boş mu boşaltıldı mı tekrara mı düştü. Bilemiyorum, akademide bir çölleşme içi boşaltılma durumu var. (K3)

Sırf doktora yapmak için orada olan bir sürü insan var. Bir dönemde 4-5 ders alıyor. Farklı bir disiplinden geliyor ve bir anda tüm dersleri alıyor... dil barajını falan düşürüyorlar mesela. Seçerken iyi öğrencileri seçmelisin çünkü sınıftaki diğerlerinden de bir şeyler öğreniyoruz. Öğrenciler alandan bihaber olduklarında sende onlardan bir şey öğrenemiyorsun. (K4)

Katılımcılar tarafından doktora terki ile alakalı en fazla tekrar edilen diğer konu, ev içi sorumluluklar ve bakım yükü olmuştur. Tüm terk öğrencilerin evli ve çocuklu olması ayrıca geç yaşta çocuk sahibi oldukları için doktora eğitimine devam ederken çocukların bakım sorumluluğunun da annelerin üzerinde olması psikolojik bir baskıyı da beraberinde getirmiştir. Öğrenciler ev içi sorumluluklar ve doktorayı beraber götürmekle alakalı duygularını belirtirken öncelikle çocukların bakım yükü, çalışan anneler için iş-aile yaşamındaki dengenin bozulması, doktora zaman ayıramama, ev içi sorumluluklarda destek görememe ve genel olarak yaşam koşullarının zorluğunu vurgulamışlardır. K1 yeterliliği geçtikten sonra hamileliği tez dönemine geldiği için doktorayı bırakmak durumunda kaldığını ve çocuk bakım sorumluluğunu kendisi üstlendiği için tezine devam edemediğini belirtmiştir. Burada ilginç olan terk ile alakalı tamamen kendini suçlaması, bu sorumluluğun kendine ait olduğunu düşünmesi fakat hangi konuda destek alsaydınız bitirirdiniz diye sorulduğunda çocuk bakımı ve ev içi sorumluluklar cevabını vermesidir. Bu açıdan kadın öğrencilerin toplumsal cinsiyetçi kadının ev içinde görünmez ücretsiz emeğini ne kadar içselleştirdiklerini ve çaresizlik, tükenmişlik, yetersizlik, stres, kaygı gibi duygular geliştirirken bunların sorumlusu olarak kendilerini suçlamaları önemlidir. Diğer tüm katılımcılar ev içi sorumlulukları çeşitli şekillerde vurgulamışlardır:

Bakım yükünde hiçbir şekilde yardım alamadım. Mesela çocuğun sıkıntılı olması uyku düzeninin yemek düzeninin olmaması sık sık hastalanması bu konularda sorun yaşadım. Evde hiçbir şekilde yardım alamıyorum her sene bakıcı problemi. Kreşe mi gidecek bakıcı mı bakacak asla destek alamadım bu konuda. (K1)

Erkekler bitiriyor ama kadınlar için daha zor. Erkekler sadece yaptığı şeye odaklanıyor başka şeyle ilgilenmiyor. Kadınların kafasında bin türlü şey var evin yemeği, çocukların ödevi. (K2)

Çocukların dersleri onlara vakit ayırmam gerek o yüzden derslerin sorumluluklarını yerine getiremiyorum. Anne olunca sorumluluk daha fazla çocuklar annelerde hep. Annelere en azından daha uzun süre versinler doktorada. (K3)

Günün sonunda sunu diyorsun yaptığın emek sarf ettiğin bir şey var ve karşılığını alamamışsın havada kalmış. Yüzmüş yüzmüş kuyruğuna gelmişsin. Bir sonuca varamıyorsun bir kısır döngü gibi bir şey var benim durumumda. Bir kısır döngü var o döngüyü kıramıyorum bir türlü. O döngüyü kıracak gibi oluyorum pandemi çıkıyor karşıma, çocuk bakımı çıkıyor, çocuk hastalanıyor bir şey oluyor. (K4)

Öğrenciler terk nedeni olarak kurumsal problemlere işaret ederken, yönetmeliklerdeki belirsizlikler, ders program ve içeriğinde yaşanan sıkıntılar, tekrar dersler ve programın esnek olmaması gibi konuların üzerinde durmuşlardır. K3 doktora boyunca programa sürekli ders eklemelerinin yapıldığını, doktora ortasında yönetmeliğin değişip ek dersler almak zorunda kaldığını ve bu derslerin benzer konularda tekrar dersler olduğu için bölümle alakalı motivasyonunu kaybettiğini belirtmiştir. K1 katıldığı derslerden bazılarında ders izlencesinin olmaması, dersin içeriğinin belirsiz olmasını rahatsız edici bulmuştur. K5 doktora başladıktan bir dönem sonra değişen yönetmelikle derslerin dört dönemde bitmesi şartı geldiğini ve bilimsel hazırlık dersleri de aldığı için son dönemde çok fazla dersi yığıldığı için esnek olmayan programı terk sebebi olarak belirtmiştir. K4 programın içeriğinin yetersizliğine ve eğitim kalitesine terk etme nedeni olarak değinmiştir:

Aslında program da beklentilerimi karşılamadı aldığımız derslerde konu dönüp dolaşp aynı noktalara geliyordu. Mesela bir dönem ders alıyorsun ikinci dönem çok yeni bir şey katılmıyor aynı konu etrafında dönüyor bence programında eksikliği vardı. (K2)

Son sene artık aldığım derslerden çok memnun kalmadım bu iktidar savaşları yüzünden. Akademide var böyle bir şey. Aldığım eğitim kalitesini düşürüyor çünkü bölüm başkanıyla iyi olan insanı veriyor dersine. O insandan da çok bir şey alamıyorsun. ..Orada bölüm akademik başarıyı öncelemiyor da kendi mutluluğunu önceliyor. Burada ben kiminle uyumlu çalışabilirim diye düşünüyor. Yani kim benim söylediklerimi daha iyi uygular diye düşünüyor. (K4)

Öğrenci işlerinin ilgisizliği, çok yavaş çalışması ve fazla bürokrasi sebebiyle yaşanan sıkıntılarda vurgulanmıştır.

Öğrenci işlerinin yaptığı saçmalıklar. Genel olarak son derece çözüm odaklı olmayan bir yapısı var. (K3)

Bir kere giriş kapısıdır öğrenci işleri. Öğrenci işlerindeki memurun yaklaşımı tapudaki memurla aynı olamaz çünkü üniversitede bu memur.. Genel olarak gördüğüm bir üniversitenin öğrenci işleri kötüyse o üniversitenin eğitimi iyi değildir diye düşünüyorum. (K4)

Ben mesela özel üniversiteden mezun olduktan sonra devlet üniversitesine geçiş benim için çok zor oldu. Her şey çok yavaş. Bugün git yarın gel diyorlar, öğrenci işleri çok garip... İdari işleri gerçekten çok yavaş ve tuhaf. Prosedürleri

çok ağır işliyor, soruna cevap bulamıyorsun, sadece bir kişi birçok şeyi biliyor o da her zaman çok dolu oluyor bana çok garip geldi. (K5)

Finansal nedenler doktorayı terk eden öğrencilerin belirttiği bir diğer konudur. Öğrencilerden bazıları işsiz kaldıkları dönemlerde kendilerini ve eğitimlerini finanse etmekte zorlandıklarını belirtirken, bir öğrenci işsiz kaldığı dönemde çeşitli doktora bursları alıp geçimini sağlayabilmek için doktora başladığını belirtmiştir. Düşük gelir, hayat pahalılığı, bakım veya akademik işlerle alakalı destek görememek başka bir boyut olarak öne çıkmaktadır:

Koşulların çok iyidir mesela, ben yardım almak için yatılı bakıcı bulurum. Sadece iş yükü değil, o yükün bir stresi var ki o yükten daha beter. Bu yükün kaygısı daha beter. Ben evime bir yardımcı alayım ama buna evim müsait değil çünkü evim küçük. Ama evim büyük olur bakıcıya ayrı odam olur o zaman bakıcıyı alır akademik işlerime devam edebilirim. Finanse etmek ve tamamen yaşam koşulları diyorum. (K3)

Benim bir arkadaşımı kovdular mesela doktoradan öyle bir hayal kırıklığına uğruyor ki. Onda ki mesele de işsizlik, parasızlık, finanse edememek sürekli bir işte çalışmak düzenli bir bulamamak, evlenememek vardı. Yuva kuramamak gibi pek çok stresi vardı. Yaşam koşulları yine. (K4)

Son olarak görüşmeler boyunca kadın öğrencilerin hem ev içi sorumlulukları, hem akademik ortamda yaşadıkları sorunları vurgulamıştır.

Yani ben kendimi suçluyorum bu konuda çünkü ben bıraktım. Kim ne yapabilir? Bir yandan da büyük özlem duyuyorum, akademi benim kendimi ifade edebildiğim ter yerd. Bunun pişmanlığını yaşıyorum. (K1)

Kurum beni içsel olarak motivasyonumu kırıp kendimi sorgulamama neden oldu diye düşünüyorum. Bence kurum sorumlu burada. (K2)

Kurumsal destek görememeleri ve finansal sorunlarının tükenmişlik, öğrenilmiş çaresizlik, stres ve kaygı, umutsuzluk, başarısızlık, izolasyon, hayal kırıklığı, suçluluk gibi duyguları pekiştirerek genel bir motivasyon kaybına neden olduğu ortaya çıkmaktadır:

Çalışan bir anne olmak doktorada beni çok zorladı. Hayatımda çok fazla stres var bu yüzden konsantre olamıyorum ve kendimi çok fazla yalnız hissediyorum. (K3)

Hep bir öğrenilmiş çaresizlikle pekiştiriyorsun o duyguyu. Uzakta kaldıkça izolasyon duygusu artıyor. Hem konudan kopuyorsun ben şimdi otursam buna nasıl referans verecektim. En baştan yapmam lazım silindi çünkü. Yöntem konusunda, biliyordum unutuluyorsun yani. Her şeye sil baştan yeniden başlaman gerekiyor bu da insanın gözünde büyüyor, yorucu geliyor. (K4)

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu makale, OECD ülkelerine göre daha az doktora mezunu veren Türkiye’de özellikle kadın öğrencilerin terk nedenlerini ve doktora öğrencilerinin programlarından gönüllü olarak ayrılma nedenlerini keşfetmeye çalışmak amacını gütmüştür. Elde edilen verilere göre, doktoraı terk eden öğrencilerin en sık tekrarladığı kelime “hayal kırıklığı”dır. Doktora terkiyle ilgili hayal kırıklıkları çeşitli nedenlerle ilişkilendirilmiştir. Bunların en başında akademik ortamla ilgili hayal kırıklıkları gelmektedir. Doktora terkinin nedenlerini inceleyen Tinto (2012) akademiden uzaklaşma, kötü programlar gibi olumsuz nedenler üzerinde durmuştur. Öğrencilerin lisansüstü eğitimlerine devam ettikleri yükseköğretim kurumu içerisinde özellikle eğitimle alakalı yaşadıkları sorunlar dolayısıyla örgütsel bağlılık oluşmadığı ortaya konmuştur (Deniz, 2019). Araştırmada yer alan öğrenciler en birinci hayal kırıklığı olarak akademik ortam, akademik personelin olumsuz tutumları, dışlayıcı ve ayrımcı tutumlar, ego savaşları ve destek mekanizmalarının eksikliklerini vurgulayarak tüm bu faktörlerin motivasyon eksikliğine ve hayal kırıklığına neden olduğunu böylelikle doktoraı terklerine katkıda bulunduğunu belirtmişlerdir. Gardner (2009) çalışmasında programla ve akademik ortamla ilgili nedenleri doktora terk sebepleri olarak göstermiş ve öğrencilerin terkinde ikinci sebep olarak vurguladıklarını söylemiştir. Aynı çalışmada öğrenciler özellikle öğrenciler, kötü danışmanlık, akademik destek eksikliği, finansal destek eksikliği ve bölüm politikaları dahil olmak üzere öğrencilerin ayrılma kararıyla ilgili birkaç ana konuya dikkat çekmektedir. Spaulding ve Rockinson-Szapkiw (2012) çalışmasına uyumlu şekilde başarılı öğrencilerin zayıf program organizasyonundan tatminsiz olmaları ve hayal kırıklığına uğrama olasılıklarının yüksek çıkması araştırmaya katılımcılarda da görülmüştür. Aynı şekilde bu çalışmadaki katılımcılar da akademik ortamdaki olumsuz tutumları, destekleyici ve teşvik edici mekanizmaların eksikliğini, yardımlaşmanın olmamasını kendi bölümlerinden ayrılma nedeni olarak belirtmişlerdir. Günay (2018) Türkiye yükseköğretimi için nitelikli akademisyen sorununu ilk sıraya koymuş, lisansüstü eğitimin yeterince ciddiye alınmadığına, hocaların ilgisizliğine, öğrencilerin yeterince istekli olmamasına değinmiştir. Yine aynı çalışmada nepotizm, kayırmacılık ve bezdirme gibi liyakat değil yakın ilişkilerin devreye girmesi hem çürümeye hem de akademiye istekle başlayan öğrencilerde hayal kırıklığı ve demotivasyona neden olabileceği belirtilmiştir.

Araştırmada yer alan kadın öğrenciler için doktora terkinde etkili olan nedenlerden öne çıkan bir diğeri, ev içi sorumlulukların kadınlara yüklediği rollerdir. Gardner (2009) bunu kişisel sorunlar başlığında tartışmış ve evlilik, çocuk sahibi olma ve ruh sağlığını olumsuz etkileyen nedenlerin terke sebep olduğunu söylemiştir. Kadınlar genellikle eşler ve anneler olarak aile üyelerinin bakım yükünü üstlenmiş oldukları için akademi, tüm yaşamları bağlamında onlar için daha sorunlu ve meşakkatli bir arena gibi gözükmektedir (Carter ve Blumenstein, 2013). Doktora sırasındaki kimlik dönüşümü, kadınların üniversite dışındaki rollerinde beklentilerine ters düşüyor gibi görünmektedir. Brown ve Watson’ın (2010) kadın araştırmacılar tarafından sıklıkla yaşanan “ikili hayatlar”ın yarattığı gerilimler konusundaki farkındalıklar bu çalışmada da ortaya çıkmıştır. İlk olarak, akademik çalışmalara ayrılan zamanın evin iç ihtiyaçlarına göre belirlenmesi, ikincisi, ev ve akademik hayatı dengelemenin büyük bir

stres kaynağı olması ve kadınların eş/anne ve öğrenci rolleri arasında sıkışıp kalmaları öne çıkan nedenlerdir (Brown ve Watson, 2010). Literatürü destekler şekilde kadınların cinsiyetçi rollere uygun beklentileri karşılama ve daha fazla fedakârlık yapmaları beklentisi artan stresin en önemli nedenlerindedir (Deem ve Brehoney, 2000; Özmen ve Güç, 2013). Wollast vd. (2018) çalışmasında medeni durum doktora başarısının en önemli dört faktöründen biridir ve evli öğrenciler veya daha genel olarak bir ilişkisi olan öğrencilerin doktoralarını sekiz yıl içinde tamamlama olasılıkları daha yüksektir. Araştırmanın sonuçları Gardner (2009) ve Lovitts'in (2002) halihazırda evli ve çocuklu olma halinin doktora bitirme süresini uzattığı ve doktora terk riskini artırdığı yönündeki bulgularını doğrulamaktadır. Benzer şekilde doktorasını terk etmiş beş kadın öğrenciyle yürütülen bu çalışmada tüm kadınların anne olmakla beraber artan sorumlulukları, çocuk bakım yükü, iş-aile yaşamı dengesizlikleri ve bunun sonucu ortaya çıkan yorgunluk, stres, zamansızlık, yalnızlık, artan kaygılar, tükenmişlik hissi olumsuz etkileyen faktörlerdir. Literatürde öğrencilerin bu olumsuz duygu durum halleri için, doktoranın ruh sağlığı açısından zorluklar ortaya çıkardığı ve stresi arttığı yönünde sonuca varılan çalışmada, California Üniversitesi-Berkeley'deki doktora öğrencilerinin %47'si bir miktar depresyon tecrübesi yaşadıklarını belirtmişlerdir (Panger vd., 2014). Benzer şekilde yakın zamanda yapılan başka bir çalışma, doktora öğrencilerinin yarısının bir tür psikolojik sıkıntı yaşadığını ve üçte biri psikiyatrik bozukluk riski altında olduğunu göstermiş ve bu çalışmanın bulgularıyla paralellik göstermiştir. (Levecque vd., 2017). Cassuto'ya göre (2013) doktora terkinin etkileri arasında lisansüstü okulların tamamlama sayılarının azalması, fakülte ve bölümlerin doktora mezunlarını kaybetmeleri ve öğrencilerin bir daha asla geri alamayacakları maddi yatırımlarını, zamanlarını kaybetmeleri sayılabilir ve "Doktora terki, kayıp, başarısızlık ve umutsuzluğun lekesini taşır" (s. 1).

Araştırmanın sonuçlarına göre programa uyum sağlayamama, idari destek eksikliği, programın esnek olmaması ve programdaki belirsizlikler genel olarak kurumsal eksiklikler olarak öne çıkmıştır. Gardner (2009) program uyumsuzluğu (*wrong fit*) olarak tanımladığı kavramla öğrencilerin "bu doktora programı bize göre değil" şeklinde hissettiklerini, kurumsal ve programa yönelik eksikler yüzünden motivasyonlarını kaybettikleri belirtmiştir. Katılımcı kadın öğrenciler de benzer şekilde bir hayal kırıklığının programı bitirememelerinde etkili olduğunu söylemişlerdir.

Finansal problemlerin doktora eğitimi aldıkları üniversitelere harç vb. ücret ödememelerine rağmen öne çıkması dikkat çekicidir. Tinto (2012) ABD'deki terki açıklarken yüksek harç ücretleri yüzünden finansal olarak karşılayamadıkları için öğrencilerin bıraktığını belirtmiştir. Temel veya uygulamalı araştırma için doktora bursu olan öğrencilerin daha yüksek tamamlama oranlarına sahip olduklarını ve finansmanın doktora tamamlama derecesi ile araştırma alanına göre farklı şekilde ilişkili olduğunu çeşitli çalışmalarda ortaya konmuştur (Wollast vd., 2018). Doktora eğitimi tamamlarken öğrencilerin hayatlarını sürdürebilmek için çalışmalarını gerektiği, bunun da ders çalışmayı ve akademik hayata dahil olmayı zorlaştırdığını söylemek mümkündür. Buna ek olarak öğrenciler okulu bırakarak daha fazla para kazanabileceklerini de görebilirler. Bu çalışmaya dahil olan katılımcılar ise maddi olarak finanse etmekte

zorlandıklarını söyleyerek harçsız bir sistemde bile hayat koşulları ve yaşam pahalılığı gibi nedenlerden zorluklar yaşadıklarını belirtmiştir.

Araştırmada yer alan öğrenciler doktora terkinin çözümüne öneri olarak akademik kadronun daha kapsayıcı ve destekleyici olması, bakım yükü için destek mekanizmalarının daha etkin ve ulaşılabilir olması ve tüm katılımcıların ortak önerisi olarak doktora öğrencilerinin araştırma görevlisi kadrosunda istihdam edilmesiyle terkin büyük ölçüde çözüleceğini söylemişlerdir.

Araştırmanın neticesinde ulaşılan sonuçlara yönelik öneriler şu şekildedir:

1- Bu çalışmadan politika ve uygulama için çeşitli çıkarımlar mevcuttur. İlk olarak, öğrenciler terk ile ilgili sorumluluğu kuruma (programa veya bölüme) yüklemişlerdir. Doktora programlarında öğrenci terkinin gerçek nedenlerini belirlemek için bu bölümler programlar ve kurumlar tarafından araştırmalar yapılmalı ve daha sonra doktora öğrencileriyle yakın çalışan, ders veren ve danışmanlık yapan öğretim üyelerine ve yöneticilere dağıtılmalıdır. Bu araştırmalar, ayrılan öğrencilerle yapılan görüşmeler kullanılarak yapılmalı ve yıllık olarak yapılmalıdır.

2- Programa veya kuruma özgü olan öğrenci ayrılma nedenlerinin belirlenmesi yoluyla, yüksek düzeyde öğrenci başarısı sağlamak için çareler sunulabilir veya bu mevcut programlarda revizyonlar yapılabilir. Aile veya kişisel sorumluluklar gibi program veya kurum dışındaki nedenlerle, çocuk bakım merkezleri, danışmanlık hizmetleri ve akademik uğraşlar boyunca öğrencileri destekleyebilecek akran destek grupları gibi kampüs ofisleri aracılığıyla daha fazla destek sunulabilir. Tüm terkleri önlemek mümkün değildir fakat bu çalışmada öğrenciler tarafından tartışılan bazı nedenler uygun destekler verildiği takdirde kesinlikle önlenebilir olarak değerlendirilebilir.

3- Doktora öğrencilerinin akademik eğitim ile aile-yaşam dengelerini daha kolay sağlayabilmeleri için burs imkanları artırılmalı, etkin finansal ve sosyal destek imkanları ulaşılabilir kılınmalıdır. Bununla birlikte, öğrencilerin büyük çoğunluğunun öneri olarak sunduğu doktora boyunca araştırma görevlisi olarak istihdam edilmenin imkanlar ölçüsünde genişletilmesi desteklenmelidir. Tek iş olarak araştırmaya yoğunlaşan ve gelirini buradan elde eden öğrenciler daha az finansal sıkıntı yaşayacak, akademik uğraşlara daha fazla zaman ayırabilecek, daha kaliteli yayınlar çıkarabilecektir. Bununla birlikte, nitelikli öğretim üyesi ihtiyacını karşılama açısından kritik bir role sahip olan araştırma görevlilerinin de koşullarını incelemeye yönelik ayrıca çalışmalar yapılmalıdır.

4- Daha fazla araştırma, kurum kültürlerinin ve bağlamların terki nasıl etkilediğini belirlemek için tamamlama ve terk oranları ışığında kurumları ve programları incelemelidir. Benzer şekilde, kadınlarla ilgili yapılan daha fazla araştırma, terkin yanı sıra dezavantajlı grupların belirli disiplinlerdeki farklılıkları nasıl deneyimledikleri ışığında incelenmelidir. Birlikte ele alındığında, doktora öğrencilerinin terki konusunun daha iyi anlaşılması, bu programlarda daha iyi içerik, danışmanlık ve ayrıca öğrenci deneyimlerine yol açacaktır.

Kaynakça

- Alhojailan, M. I. (2012). Thematic analysis: A critical review of its process and evaluation. *West East Journal of Social Sciences*, 1(1), 39-47.
- Ali, A., ve Kohun, F. (2006). Dealing with isolation feelings in IS doctoral programs. *International Journal of Doctoral Studies*, 1(1), 21-34.
- Auriol, L., Misu, M., ve Freeman, R. (2013). Doctorate holders: labour market and mobility indicators. *Foresight-Russia*, 7(4), 16-42.
- Becher, T., ve P. Trowler. (2001). *Academic tribes and territories: Intellectual enquiry and the culture of disciplines*. (2.baskı) Open University Press
- Berelson, B. (1960). *Graduate education in the United States*. McGraw-Hill.
- Blanchard, V. (2018). *Doctoral program completion: Grit, goal-setting, social support*. (Publication No. 10829014) [Doctoral dissertation, Seton Hall University] ProQuest Dissertations Publishing.
- Boyle, T. B. (2019). *Three case studies of factors related to non-completion of doctorate degree then doctoral degree attainment through a degree completion program at a different institution*. (Publication No. 13898206) [Doctoral dissertation, Gwynedd Mercy University]. ProQuest Dissertations Publishing.
- Boyatzis, R. E. (1998). *Transforming qualitative information: Thematic analysis and code development*. Sage.
- Brown, L., ve P. Watson. 2010. Understanding the experience of female doctoral students. *Journal of Further and Higher Education* 34(3), 385-404.
- Bülbül, T. (2012). Yükseköğretimde okul terki: Nedenler ve çözümlere yönelik bir olgubilim çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 37(166), 219-235.
- Carter, S., Blumenstein, M., & Cook, C. (2013). Different for women? The challenges of doctoral studies. *Teaching in Higher Education*, 18(4), 339-351.
- Cassuto, L. (2013, July 01). *Ph.D. attrition: How much is too much?*. The Chronicle of Higher Education. <https://www.chronicle.com/article/PhDAAttrition-How-Much-Is/140045>
- Castelló, M., Pardo, M., Sala-Bubaré, A., & Suñé-Soler, N. (2017). Why do students consider dropping out of doctoral degrees? Institutional and personal factors. *Higher Education*, 74(6), 1053-1068.
- Creswell, J. W. (2017). *Eğitim araştırmaları*. Edam Yayıncılık.
- Creswell, J. W., Shope, R., Plano Clark, V. L., & Green, D. O. (2006). How interpretive qualitative research extends mixed methods research. *Research in the Schools*, 13(1), 1-11.

- Deem, R., ve Brehony, I. (2000). Doctoral students' access to research cultures: Are some more unequal than others? *Studies in Higher Education* 25(2), 149-165.
- Deniz, Ü. (2019). Lisansüstü eğitimde gizli kriz: Öğrenciler neden okulu terk ediyor? *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 48, 61-83.
- Devos, C., Van der Linden, N., Boudrenghien, G., Assaad, A., Frenay, M., Galand, B., & Klein, O. (2015). Doctoral supervision in the light of the three types of support promoted in self-determination theory. *International Journal of Doctoral Studies*, 10, 438-464.
- Dünya Bankası. (2020). *Educational attainment, doctoral or equivalent, population 25+, total (%) (cumulative)*. [Infographic]. <https://data.worldbank.org/indicator/SE.TER.CUAT.DO.ZS?end=2020&start=2001&view=chart>
- Ertem, H. Y., & Gökalp, G. (2016). Sayıların dili: Lisansüstü eğitimde okul terki. K. Beycioğlu, N. Özer, D. Koşar, & İ. Şahin (Haz.), *Eğitim yönetimi araştırmaları* (s. 239-250). Pegem Akademi.
- Flick, U. (2014). Challenges for qualitative inquiry as a global endeavor: Introduction to the special issue. *Qualitative Inquiry*, 20(9), 1059-1063.
- Freeman, M., DeMarrais, K., Preissle, J., Roulston, K., & St. Pierre, E. A. (2007). Standards of evidence in qualitative research: An incitement to discourse. *Educational Researcher*, 36(1), 25-32.
- Gardner, S. K. (2009). Student and faculty attributions of attrition in high and low completing doctoral programs in the United States. *Higher Education*, 58, 97-112. <https://doi.org/10.1007/s10734-008-9184-7>
- Halse, C. (2011). 'Becoming a supervisor': The impact of doctoral supervision on supervisors' learning. *Studies in Higher Education*, 36(5), 557-570.
- Germain-Alamartine, E. (2020). *Doctoral education in the entrepreneurial university: enhanced employability?*. Linköping University Electronic Press.
- Gioia, D. Q., Corley, K. G., & Hamilton, A. L. (2013). Seeking qualitative rigor in inductive research: Notes on the Gioia methodology. *Organizational Research Methods*, 16(1), 15-31.
- Gravois, J. (2007). In humanities, 10 years may not be enough to get a PhD. *Chronicle of Higher Education*, 53(47), A1.
- Groenvynck, H., Vandeveld, K., & Van Rossem, R. (2013). The PhD track: Who succeeds, who drops out?. *Research Evaluation*, 22(4), 199-209.
- Günay, D. (2018). Türkiye'de lisansüstü eğitim ve lisansüstü eğitime felsefi bir bakış. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 71-88.
- Hawley, P. (2003). *Being bright is not enough*. Charles C Thomas.
- Kerlin, S. P. (1995). Pursuit of the Ph.D. *Education Policy Analysis Archives*, 3, 16.

- Lewis, C.W., Ginsberg, R., Davies, T., & Smith, K. (2004). The experiences of African American Ph.D. students at a predominantly white Carnegie I—research institution. *College Student Journal*, 38(2), 231–245.
- Levecque, K., Anseel, F., De Beuckelaer, A., Van der Heyden, J., & Gisle, L. (2017). Work organization and mental health problems in PhD students. *Research Policy*, 46(4), 868-879.
- Lovitts, B. E. (2002). *Leaving the ivory tower: The causes and consequences of departure from doctoral study*. Rowman & Littlefield Publishers.
- MacLeod, D. (2005, January 10). *Study reveals low PhD completion rates*. The Guardian Higher Education <https://www.theguardian.com/education/2005/jan/11/highereducation.uk1>
- Manathunga, C. (2005). Early warning signs in postgraduate research education: a different approach to ensuring timely completions. *Teaching in Higher Education*, 10(2), 219–233.
- Mastekaasa, A. (2005). Gender differences in educational attainment: the case of doctoral degrees in Norway. *British Journal of Sociology of Education*, 26(3), 375–394. <https://doi.org/10.1080/01425690500128908>
- Nerad, M., & Miller, D. S. (1997). The institution cares: Berkeley's efforts to support dissertation writing in the humanities and social sciences. L. F. Goodchild, K. E. Green, E. L. Katz, & R. C. Kluever (Haz.), *Rethinking the dissertation process: Tackling personal and institutional obstacles* (s. 75–90). Jossey-Bass.
- Nettles, M. T., & Millett, C. M. (2006). *Three magic letters: Getting to Ph.D.* The Johns Hopkins University Press
- Nyquist, J. D., & Woodford, B. J. (2000, April 13). *Re-envisioning the Ph.D.: What concerns do we have?* University of Washington Departments Web Server. <https://depts.washington.edu/envision/resources/ConcernsBrief.pdf>
- OECD. (2019). *Education at a glance 2019 : OECD indicators*. OECD Publishing.
- Özmen, Z. M., & Aydın Güç, F. (2013). Doktora eğitimi ile ilgili yaşanan zorluklar ve baş etme stratejileri: Durum çalışması. *Journal of Higher Education & Science/Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 3(3), 214-219.
- Panger, G., Tryon, J., & Smith, A. (2014). *Graduate student happiness & well-being report, 2014*. Graduate Assembly, University of California Berkeley. http://ga.berkeley.edu/wp-content/uploads/2015/04/wellbeingreport_2014.pdf
- Patterson, E. (2016, 6 Haziran). Why do so many graduate students quit? *The Atlantic*. <https://www.theatlantic.com/education/archive/2016/07/why-do-so-many-graduate-students-quit/490094/>
- Pyhältö, K., & Keskinen, J. (2012). Doctoral students' sense of relational agency in their scholarly communities. *International Journal of Higher Education*, 1(2), 136-149.

- Rockinson-Szapkiw, A. J., Spaulding, L. S., & Bade, B. (2014). Completion of educational doctorates: How universities can foster persistence. *International Journal of Doctoral Studies*, 9, 293-308.
- Seggie, F. N., & Bayyurt, Y. (Haz.) (2015). *Nitel araştırma*. Anı Yayıncılık.
- Seidman, A. (2012). *College student retention: Formula for student success* (2. baskı). Rowman & Littlefield.
- Seskir, Z. C. (2017). Türkiye'de yükseköğretimde nicel cinsiyet açığındaki değişimin olası nedenleri ve etkileri. *Journal of Higher Education & Science/Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 7(2), 321-332.
- Smallwood, S. (2004). Doctor dropout. *The Chronicle of Higher Education*, 19A.
- Smith, R. L., Maroney, K., Nelson, K. W., Abel, A. L., & Abel, H. S. (2006). Doctoral programs: Changing high rates of attrition. *The Journal of Humanistic Counseling, Education and Development*, 45(1), 17-31.
- Spaulding, L. S., ve Rockinson-Szapkiw, A. J. (2012). Hearing their voices: factors doctoral candidates attribute to their persistence. *International Journal of Doctoral Studies*, 7, 199-219
- Sverdlik, A., Hall, N. C., McAlpine, L., & Hubbard, K. (2018). The PhD experience: A review of the factors influencing doctoral students' completion, achievement, and well-being. *International Journal of Doctoral Studies*, 13(1), 361-388.
- Tekin, H. H., (2006). Nitel araştırma yönteminin bir veri toplama tekniği olarak derinlemesine görüşme. *İstanbul University Journal of Sociology*, 3(13), 101-116.
- The Council of Graduate Schools. (2008). *Ph.D. completion and attrition: Analysis of baseline program data from the Ph.D. completion project*. The Council of Graduate Schools.
- Tinto, V. (2012). *Completing college: Rethinking institutional action*. University of Chicago Press.
- Wollast, R., Boudrenghien, G., Van der Linden, N., Galand, B., Roland, N., Devos, C., ... & Frenay, M. (2018). Who are the doctoral students who drop out? Factors associated with the rate of doctoral degree completion in universities. *International Journal of Higher Education*, 7(4), 143-156.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (6. baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yin, R. K. (2003). *Case study research: Design and methods* (3.baskı). Sage.
- Yükseköğretim Kurulu [YÖK]. (2020). *Öğrenim düzeyine göre öğrenci sayısı*. <https://istatistik.yok.gov.tr/>

Zeng, M., Webster, B. J., & Ginns, P. (2013). Measuring the research experience of research postgraduate students in Hong Kong. *Higher Education Research & Development, 32(4)*, 672–686.

Reasons for Female Students Dropping out of PhD: Disappointment and Caregiver Burden

Abstract

The proportion of doctoral dropouts among women is higher than men in many countries. The purpose of this qualitative study is to explore why female students drop out of their doctoral programs. In addition, it is aimed to policy recommendations that female students need to complete their doctoral programs. The study is a case study based on in-depth interviews with five female students who have dropped out of their doctoral program at a public university in Ankara. In the findings of the study, academic frustration / disappointment, domestic responsibilities, institutional deficiencies and financial reasons came to the forefront as the reasons for female students leaving the doctorate. As a result of all these factors, it is found that female students experienced a serious loss of motivation. The research suggests that institutions and policy makers should conduct in-depth research to prevent dropouts, that financial and social support mechanisms should be used effectively for negative situations that reduce the motivation of doctoral students, and that increasing the number of research assistant staff will reduce dropouts.

Keywords: Higher education, doctoral education, doctoral dropout, women, doctoral attrition